



Türkiye Basketbol Liglerinin Rekabet Yapısı Ve Spor Endüstrisi İle İlişkisi

Oğuz KARA

Yrd.Doç.Dr., Düzce Üniversitesi İşletme Fakültesi

Asst.Prof., Duzce University School of Business

Orcid Id: 0000-0002-8934-5608 / oguzkara@duzce.edu.tr

Mensur PEHLİVAN, Kadir TİRYAKİ

Arş.Gör. Düzce Üniversitesi Spor Bil. Fakültesi

RA., Duzce University Faculty of Sport Sciences

Orcid Id: 0000-0001-8097-5526 / mensurpehlivan@duzce.edu.tr

Orcid Id: 0000-0003-4808-6002 / kadirtiryaki@duzce.edu.tr

M.Ali BAYHAN

Öğr.Gör. Düzce Üniversitesi Göllyaka MYO

Lecturer, Duzce University Golyaka Vocational School

Orcid Id: 0000-0003-3011-7333 / mehmetalibayhan@duzce.edu.tr

Özet

Bu çalışmada, Türkiye Basketbol liglerinde faaliyet gösteren kulüplerin 2014-2017 sezonları için rekabet düzeyleri araştırılmıştır. Basketbol Süper Liginin yanı sıra iki alt lig olan Türkiye Basketbol 1. Ligi ve Türkiye Basketbol 2. Ligi (iki grup) incelemeye dahil edilmiştir. Alt ve üst liglerde rekabet düzeyleri hesaplanarak alt liglerden üst liglere çıkıldıkça rekabet düzeyinin değişip değişmediği (bozulup/bozulmadığı) yıllar itibarıyla kıyaslanmıştır.

Basketbol liglerinin piyasa yapısı ve rekabet düzeyleri yoğunlaşma endeksleri metodolojisinden hareketle belirlenmiştir. Literatürde en sık kullanılan "n" firmalı yoğunlaşma endeksi CR-4 ve Herfindahl Hirschman Endeksi (HHI) hesaplama yöntemleri kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, Süper Lig takımları arasında CR-4 yoğunlaşma endeksi skorları 2014, 2015, 2016 ve 2017 sezonları için sırasıyla 0.29, 0.27, 0.29 ve 0.30 olarak hesaplanmıştır. HHI sonuçlarına göre ise ilgili yıllarda sırasıyla 221, 193, 212 ve 229 olarak hesaplanmıştır. Yoğunlaşma endeksleri sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde Basketbol Ligleri tüm kategorilerde zayıf oligopolcü bir piyasa yapısına sahiptir. Türkiye Basketbol 2. Liginden Türkiye Basketbol 1. Ligine geçildikçe rekabet kısmen artmakta ise de en üst lig olan Türkiye Basketbol Süper liginde yeniden rekabet düzeyi (endeks skorları) bozulmaktadır. Genel olarak alt liglerde de üst liglerde de benzer bir rekabet düzeyi hakim olup bu rekabet düzeyi yıllar itibarıyla değişmediği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler, spor endüstrisi, basketbol ligi, yoğunlaşma endeksi, piyasa yapısı

Jel Sınıflandırması: L22, L60, Z20, Z21

Competitive Structure Of Turkish Basketball Leagues And Relationship With Sport Industry

Abstract

In this study, the levels of competition for the 2014-2017 seasons of the clubs operating in Turkish Basketball leagues are investigated. In addition to the Basketball Super Lig, the Turkish Basketball 1st League and the Turkish Basketball 2nd League (two groups), which are two lower leagues, are included in the review. By computing competition levels in the upper and lower leagues, it is compared over the years whether the level of competition is changed (deteriorate / not deteriorate) as rising from the lower leagues to the upper leagues. The market structure and competition levels of basketball leagues are determined by the methodology of concentration indices. The most commonly used in the literatür "n" firm concentration index CR4 and Herfindahl Hirschman Index (HHI) calculation methods are used. According to the analysis results, among the Super League teams the CR-4 concentration index scores are calculated as 0.29, 0.27, 0.29 and 0.30 for the 2014, 2015, 2016 and 2017 seasons respectively. According to HHI results, it is calculated as 221, 193, 212 and 229 respectively in the related years. When the results of the concentration indices are considered as a whole, the Basketball Leagues have a weak oligopolistic market structure in all the categories. As passing from Turkish Basketball 2nd League to Turkish Basketball 1st League competition partially increase, but the competition level (index scores) in the top league Turkish Basketball Super League deteriorate. In general, the lower leagues have a similar level of competition in the upper leagues and it is seen this level of competition does not change over the years.

Key Words, Sports Industry, Basketball League, Concentration Index, Market Structure

1. Giriş

Spor kelimesi Latince kökenli bir kelime olan “desportare” kelimesinden gelmektedir. Spor, temel olarak insanın sağlıklı kalmak, eğlenmek ve serbest zamanını değerlendirmek için yaptığı bir olgudur. Kelime anlamı olarak spor; oyun, oyalanma, eğlenme, dinlenme, efkar dağıtma ve her zamanki işten uzak durma anlamındadır. Tek başına, toplu veya takım halinde icra edilen, kendisine has hususi kural ve teknikleri olan, bedeni ve zihni kabiliyetlerin tekamülünü sağlayan eğitici, eğlendirici uğraşı anlamında da kullanılmaktadır. Diğer bir ifade ile vücudun gücünü arttırmak için yapılan çalışma, beden eğitimi, idman, cimnastik anlamına gelir. Günümüzde spor, sosyal katılım ve sağlık kazanma aracı, bir iş veya bir eğlence uğraşı olarak görülmektedir (Ekmekçi ve diğ., 2013: 94)

Günümüzün kitle iletişim araçları ve özellikle medyanın etkisiyle karlı bir reklam ve tanıtım aracı haline gelen spor, bir taraftan geniş kitlelerin yoğun ilgisini çeken bir gösteri ve eğlence faaliyeti olarak tüketim sektörüne dönüşürken, diğer taraftan girişimciler için önemli miktarlarda finans hareketlerinin yaşandığı cazip bir ekonomik faaliyet alanı haline gelmiştir. Spor kulüplerinin profesyonelleşmesiyle birlikte oyuncular, takımlar, oyunun oynandığı alanlar, takımların yönetim biçimleri ve yöneticileri de değişmiştir. Kulüpler artık birer anonim şirket gibi yönetilen, borsada işlem gören işletmeler haline dönüşmüşlerdir. Profesyonelleşme süreci, sportif etkinlikleri bir oyun olma özelliğinden çıkartıp, ekonomik düzeyde işleyen bir alana dönüştürmüştür (Ekmekçi ve diğ., 2013: 111) Spor kulüpleri, bir yandan harcamalarını karşılamak amacıyla, diğer yandan ise yapacakları yatırımlara kaynak olması ve ekonomik güç kazanmak güdüsü ile şirketleşme yoluna gitmeye başlamışlardır.

Büyük tüketici guruplarının oluşmasını ve onların bir araya gelmesini sağlayan spor, aynı zamanda bir pazarlama aracı olarak kullanılmaya başlayarak, hızla büyüyen tüketim toplumunun etkisi ile ticari bir boyut kazanarak endüstrileşme sürecine girmiştir. Spor endüstrisi, tüketiciler ya da spor organizasyonları için spor ürünleri üretmek, sağlamak veya var olan herhangi bir spor organizasyonunu ya da onun bir parçasını oluşturmak olarak tanımlanmaktadır. (Batmaz ve diğ. 2016: 527). Dar anlamda spor ile ilişkili mal ve hizmetlerinin üretilmesi ve pazarlanması olarak tanımlanırken, geniş anlamda ise sporun tüm taraflarıyla ekonomik sistemler içerisindeki yeridir (Güvercin ve Mil, 2016: 516). Sportif faaliyetlerinin sayılarının ve çeşitlerinin oldukça artması, stadyum ve televizyonlardan spor organizasyonlarının seyredilme oranı, gazete ve dergilerde spor haberlerinin okunma sayısı ve başka ürünlerin tanıtımı için de spor



alanlarının sıkça kullanılmasından, spor endüstrisinin günümüzde küresel bir olgu haline gelmesi önemli olmuştur (Ekmekçi ve diğ., 2013: 97).

Endüstriyel çeşitliliği ve katma değer yaratımı fazla olan en önemli spor dallarının birisi de basketboldur. Basketbol, dünyanın her yerinde her seviyedeki milyonlarca insanın oynadığı ve ya seyirci olarak izlediği popüler bir spor dalıdır. Çoğunlukla futbol iletişimi ağırlıklı bir spor endüstrisi bulunmakla birlikte özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde basketbol futboldan daha farklı potansiyele sahip bir alandır. Türkiye’de basketbol için uygun tesislerin yaygınlaştırması ve artmaya başlaması, hem milli takım hem de spor kulüplerin başarıları bu spor dalının gelişimine ve ekonomik değer olarak ortaya çıkmasına katkı sağlamaktadır. Basketbolun naklen yayınlanmaya başlanması seyirci sayısının giderek artması da bu gelişimde etkili olmuştur.

Bu çalışmada Türkiye Basketbol liglerinde faaliyet gösteren klüplerin 2013-2017 dönemleri için rekabet düzeylerinin araştırılması ve piyasa yapısının zaman içindeki değişiminin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla, çalışmanın ilk kısmında spor endüstrisi ve rekabet ilişkisi kavramsal çerçevede incelenmiştir. Çalışmanın ikinci kısmında Dünya’da ve Türkiye’de basketbolun gelişimine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde basketbol liglerinin piyasa yapısını araştırmak için yoğunlaşma metodolojisi ve uygulamalı literatür incelenmiştir. Son bölümde ise yoğunlaşma endeksi sonuçlarından hareketle Türkiye basketbol liglerinin rekabet gücünün gelişimi üzerine politik argümanlar geliştirilmiştir.

2. Spor - Ekonomi - Rekabet İlişkisi

Günümüzde spor, kişisel ve toplumsal sağlığı koruyucu ve geliştirici nitelikleriyle önemli bir hizmet sektörü olarak kabul görmektedir. Ayrıca, günümüzün kitle iletişim araçları ve özellikle medyanın etkisiyle karlı bir reklam ve tanıtım aracı haline gelen spor, bir taraftan geniş kitlelerin yoğun ilgisini çeken bir gösteri ve eğlence faaliyeti olarak tüketim sektörüne dönüşürken, diğer taraftan müteşebbisler için önemli miktarlarda finans hareketlerinin yaşandığı cazip bir ekonomik faaliyet alanı oluşturmuştur. Spor hem hizmet üretimi boyutuyla, hem de mal üretimi ve tüketim sektörleri boyutuyla, büyük bir endüstri haline gelmiştir. Endüstriye yapılan yatırımlar, yalnızca kulüpler ve sporcularla sınırlı kalmayıp eğlence sektörü, medya sektörü, müşterek bahis sektörü, spor malzemeleri sektörü, ulaşım sektörü, inşaat sektörü, logo, franchising, kartlardan oluşan hediyelik eşya sektörü, gıda sektörü, reklam



sektörü, eğlence sektörü ve turizm sektörünü de etki alanına almaktadır (Devecioğlu,2005: 117).

Spor, hem geniş kitleleri bir araya getirmesi hem de ekonomik, sosyal, kültürel ve uluslararası ilişkilerdeki giderek artan önemi nedeniyle önemli bir olgu haline gelmiştir. Spor, ekonomik anlamda endüstriyel bir ürün haline dönüşmüştür. Ekonomi bilimi, insanların ihtiyaçları ve bunları karşılamaya yönelik sosyal bir bilimdir. Ekonomi bilimi, bireylerin ve bireylerin oluşturduğu toplumların sınırlı kaynaklarla ihtiyaçlarını karşılama çabalarına ilişkin sorunları inceler. Ayrıca mal ve hizmetlerin üretilmesi, dağıtılması ve bölüşümü aşamasında karar birimlerinin tercihlerini analiz eden bir bilim dalıdır. Sporun ortaya çıkış nedenleri arasında, bireylerin sağlıklı bir şekilde yaşamlarını devam ettirme ve insanların yaşamlarında serbest zamanlarını en uygun şekilde değerlendirme istekleri bulunmaktadır. Spor, insanların sağlıklı ve uzun ömürlü olması istekleri sonucu ortaya çıkmış ve serbest zamanların değerlendirilmesinde önemli bir yer tutan bir hobi alanına dönüşmüştür. Sportif ürün ve hizmet çeşitlenmesinin artmasıyla birlikte ekonomik getirileri olan bir sektör haline gelmiştir (Tutar ve diğ., 2015: 313).

Sportif faaliyetlerin ekonomik çerçevesinin analizinde genel olarak mikro ve makro yaklaşımlar esas alınmaktadır. Mikro perspektiften bakıldığında, sportif mal ya da hizmet üreten firmalar/kulüpler ile bu mal ya da hizmetin tüketenlerinin (yani izleyicilerin) davranışları ele alınmaktadır. Makro düzeyde ise sportif organizasyonların düzenlenmesi, kulüplerin tüzel kişilikleri, sportif faaliyet alanlarının inşası ve hizmete erişimde eşitliğin ve etkinliğin sağlanması durumları ele alınmaktadır. Sporun mikro ve makro etkilerinin yanısıra uluslararası ilişkileride düzenleyen siyasi bir yönü bulunmaktadır.

Spor ve siyaset, birbirlerinin alanlarına bir hayli dâhil olmuş durumdadır. Bunun en önemli sebebi, sporun politik olarak kullanılabilecek alanlar yaratmasıdır. Hükûmetler sporu siyasi sosyalleşmede önemli bir araç olarak görmekte ve kullanılmaktadır. Sportif başarılar, siyasi yeni kaynak olarak görülmektedir. Milli takımların sportif başarılarının, temsil ettikleri devletlerin itibarını artırdığına ve rejimlerinin diğer rejimlerden üstünlüğüne işaret ettiğine inanılmaktadır. Ülkemizde ve birçok ülkede basketbol ve futbol takımlarının dünya kupalarındaki ve Avrupa şampiyonalarındaki başarılarının ardından dönemin hükûmetleri tarafından ödüllendirilmeleri sadece başarılarını kutlamak ve daha fazlasına teşvik etmek değil, aynı zamanda kamuoyunda ve uluslararası kamuoyunda sempati kazanmaktır. Diğer yandan dünyanın her yanında spor, ulusal ve uluslararası örgütler tarafından kontrol edilmektedir. Bu örgütler



kuralları belirler, organizasyonların yapısını, katılımları ve ödülleri düzenler. Federasyonlar ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi, her ülkede sadece bir oluşumu resmen tanırlar ve onları muhatap alırlar. Bu durum spor aracılığı ile ülkelerin kendilerini uluslararası alanda kabul ettirmenin bir yolu olarak görülmüştür (Seval ve Kodaman, 2015: 54-56). Sporun ulusal ve uluslararası politikalar, ekonomik kalkınma ve bireysel çıkarlarının gerçekleşmesi için siyasi önemi nedeniyle bir çok ülkede sporla ilgili bakanlıklar, spor otoriteleri ve kuruluşları vardır. Spor örgütlenmesi ve hizmetlerin halka ulaştırılması bir çok ülkede genellikle kamu hizmeti olarak yürütülmektedir.

Spor ekonomisine yönelik kısa dönemli analizler, kulüplerin, sporcuların, yayın organlarının, medya personelinin, izleyicilerin ve diğer ziyaretçiler gibi grupların harcamaları ile çeşitli şirketlerin tutundurma ve pazarlama faaliyetlerine yönelik (sponsorluk faaliyetleri) harcamalarını kapsamaktadır. Uzun dönemli analizler ise spor faaliyeti veya organizasyonundan sonra ev sahibi bölgenin altyapısına yönelik yeni tesislerin yapılması, bölgenin ve devletin ulusal/uluslararası tanıtımının gerçekleştirilmesi, ulaşım, haberleşme ve sağlık altyapısının geliştirilmesi, spor eğitimi gibi aktiviteler için fon sağlanması faaliyetlerini kapsamaktadır. Günümüzde spor endüstrisine yapılan yatırımlar sadece kulüpler ve sporcularla sınırlı değildir. Özellikle bankacılık ve finans sektörü, teknoloji ve eğlence sektörü, inşaat ve reklam sektörü, iletişim ve medya sektörü, ulaşım ve lojistik sektörü, eğitim ve sağlık sektörünü de etkilemektedir. Bu sektörlerin hepsi birbiriyle bağlantılı sektörlerdir. Tüm bunlara internet, kitle iletişim teknolojilerindeki yaşanan olağanüstü gelişme ve sosyal ağlardaki gelişmeleri de ekleyecek olursak spor sektörünün ulusal ekonomiler üzerinde olumlu katkılar yapacağını söylemek mümkündür. (Tutar ve diğ., 2015: 316).

Spor endüstrisinin gelişimi diğer yandan yeni istihdam olanakları sağlamış, ürün ve hizmet çeşitlenmesini arttırmış, sportif alanın yanı sıra ürün ve hizmet sunumunda rekabeti arttırmıştır. Kitle iletişim araçlarıyla spor, kitlesel pazar payını daha da arttırmıştır. Spor endüstrisindeki bu gelişmelere paralel olarak firmaların spor kulüplerine olan ilgileri artmış, bir çok spor kulübü şirketleşme yoluna giderek daha profesyonel yönetim anlayışına geçmiştir. Bir çok spor kulübü bir yandan harcamalarını karşılamak amacıyla, diğer yandan ise yapacakları yatırımlara kaynak olması ve ekonomik güç kazanmak güdüsü ile şirketleşme yoluyla ticari faaliyetlerini sürdürmeye başlamışlardır. Bu durum kulüpler arası rekabeti de beraberinde getirmektedir. Kulüpler pazarlama



stratejilerini geliştirerek, sponsorluk anlaşmaları yoluyla devası yatırımları hayata geçirmekte ve hem sportif hemde ekonomik alandaki rekabet güçlerini arttırmaktadır.

Spor endüstrisinin oldukça hızla büyümesi bir çok spor dalında sponsorluk veya lisans anlaşmaları gibi önemli ekonomik aktivitelerin daha fazla uygulanmasını beraberinde getirmiştir. Genel anlamda spor sponsorluğun imaj transferi/imaj güçlendirmesi, imajı sürdürmesi, marka farkındalığını artırması, sosyal sorumluluk, marka farkındalığını sürdürmesi, yeni hedef kitleye ulaşılması, kurumsal kimlik ve çalışanları motive etmek gibi amaçları bulunmaktadır. Bazı sponsorluklar özel, asli, yardımcı ve resmi malzeme sponsorluğu şeklinde iken bazı sponsorluklar isim, ana, ortak ve aynı sponsorluk organizasyonları şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Sponsorluğu bir bağış olarak algılamadan “ortaklık” olarak algılamak spor pazarlamasında spor sponsorluğunun etkisini arttırmaktadır. (Altunbaş, 2008: 98)

Özellikle son yıllarda spor endüstrisinin faaliyet alanı daha da genişlemiş ve yarattığı katma değer ülkelerin istihdam ve GSMH rakamlarında azımsanmayacak boyutlara ulaşmıştır. FIFA 2002 Dünya Kupası’nı düzenleyen Japonya (4.4 milyar dolar) ve Güney Kore (2.9 milyar dolar) kupa için toplam 7.3 milyar dolar harcamışlardır. Yapılan bu harcamalar 600.000 kişiye iş imkanı sağlamıştır. Dünya Futbol Kupası gelirlerinden 2002 ve 2006 dünya kupası ev sahipleri Güney Kore’ye 140 milyon dolar, Japonya’ya 46 milyon dolar, Almanya organizasyon komitesine ise 92.2 milyon dolar kaldığı ifade edilmiştir. Dünya Kupası 2002’yi ise 3,8 milyar kişinin izlediği tahmin edilmektedir (Tutar ve diğ., 2015: 317-326). Çin’in 2008 Pekin Olimpiyatları için ve Rusya’nın Soçi Kış Olimpiyatı için harcadığı yaklaşık 40’ar milyar dolar bunun en önemli göstergesidir. Bu devasa rakamlar sadece olimpiyatlar için geçerli değildir. İspanyol Real Madrid takımının sadece Gareth Bale için ödediği 100 milyon doların üzerindeki bonservis bedeli, ünlü boksçu Floyd Mayweather’in bir senede kazandığı paranın 105 milyon doları bulması, sporun kamuoyunda ne derece karşılık bulduğu hakkında verilebilecek binlerce örnekten sadece birkaçıdır (Seval ve Kodaman, 2015: 60).

3. Türkiyede ve Dünyada Basketbol

Basketbol, basket (sepet) ve ball, (top) kelimelerinin birleşimi ve Türkçeye çevirisi ile sepet topu anlamını taşımaktadır. Basketbol oyunu ilk bulan Dr. James Naismithdir. Tüm dünyada milyonlarca insanı peşinden sürükleyen en önemli ve en büyük spor dallarından biri olan basketbolun tarihi aslında 1890’lı yıllardaki icadından daha da öncesine dayanmaktadır. Kristof Colomb’un Amerika’yı



keşfinden önce Güney Amerika'nın yerlilerinden olan Mayas kabilesi arasında da basketbola çok benzeyen Tlahiotenie adıyla bir oyun oynandığı ve bu Tlahiotenie'nin Mayas kabilesinin milli oyunu olduğu tespit edilmiştir.

Basketbolun anavatanı, ortaya çıkışı ve yaygınlığı göz önünde bulundurulduğunda Amerika olarak kabul edilse de basketbolun babası diyebileceğimiz ve basketbolun mucidi olarak kabul edilen Dr. James Naismith, aslen bir Kanadalıdır. Uzun yıllar Amerika'da spor eğitmenliği yapan Naismith'in, Mayas kabilesinin oynadığı Tlahiotenie oyunundan esinlenerek sepet topu oyununu ortaya çıkardığı düşünülmektedir. 1892 yılında Springfield eyaletinde doğan basketbol sporu kısa sürede Amerika'nın dört bir yanına yayılmış ve iki sene içinde Amerika'daki okulların başlıca spor dallarından birisi haline gelmiştir.

Giderek yaygınlaşan basketbol için en önemli adım ise 1897 yılında Amerikalıların yeni doğan bu spor için milli bir şampiyona organize etmesiyle kıta genelinde yaygılaşır. Basketbol kısa zaman içerisinde Avrupa'ya sıçrar. Futbolun da yeni yeni oynanmaya başladığı Avrupa'daki ilk basketbol deneyimi Fransa'da yaşanır. Paris de bir spor salonunda deneme amaçlı oynanan maçta basketbolu beğenmeyen ve sevmeyen Avrupalılar bu spor dalına pek ilgi göstermedikleri görülür. Amerika'nın bu yeni spor dalını diğer dünya ülkelerine sergilemeleri ise 1904 yılında gerçekleştirilen St. Louis Olimpiyat oyunlarında basketbola gayri resmi olarak yer verilmesi ile gerçekleşir. Amerikalılar kulüp takımları arasında düzenledikleri maçlarla basketbolu diğer ülkelere tanıtır ve 1919 yılında Paris de İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya ve Amerikalı askerlerin katılımıyla ilk kez basketbolda uluslararası bir turnuva düzenlenir. Amerika'nın kazandığı bu turnuvayı 1922 yılında yine Fransa'da düzenlenen ilk uluslararası bayan basketbol turnuvası izler. Basketbol, uluslararası bir federasyona 1932 yılında Arjantin, Çekoslovakya, İtalya, Letonya, Portekiz, Romanya ve İsviçre'nin bir araya gelerek Uluslararası Basketbol Federasyonunu (FIBA) kurması ile gelişimini taçlandırmıştır (Basketbolegitim.com, Erisim 07/08/2017).

Resmi kayıtlara göre ülkemizde basketbol ilk kez 1904 yılında, İstanbul'da, Robert Kolej Spor Salonu'nda oynanmıştır. Ülkemizdeki temelleri ABD'li bir beden eğitimi öğretmeni öncülüğünde Robert Kolej çatısı altında atılan bu sporun tanınması ve yayılması ise sonraki yıllarda Galatasaray Lisesi beden eğitimi öğretmeni Ahmet Robenson'un çabalarıyla gerçekleşmiştir. 1919 yılında



Fenerbahçe Spor Kulübü'nün çatısı altında Amerikalı bir öğretmen nezaretinde yapılan çalışmalar, ilk ciddi teşebbüs olarak kabul edilmektedir.

Ülkemizdeki ilk ciddi basketbol karşılaşması 4 Nisan 1921 tarihinde Cağaloğlu Öğretmen Okulu bahçesinde Amerikalılar ile Türkler arasında oynanmıştır. 1923 yılında, ilk spor teşkilatımız olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın kurulmasıyla spor karşılaşmalarında resmi organizasyonlar başlamıştır. 1925'te İstanbul Basketbol Mıntıkası kurulurken, 1927'de ise İstanbul Basketbol Şampiyonası organize edilmeye başlanmıştır. İlk yıllarda İstanbul basketbolunda azınlık takımları etkin olmuş, 1933 yılında Galatasaray, Beşiktaş, Fenerbahçe, İstanbulspor ve Hilal takımlarının dâhil olduğu alternatif bir lig kurulmuştur. 1933 yılında Türk Spor Kurumu'nun yönetimi ele alması ile birlikte resmi organizasyonlar ülke geneline yayılmaya başlamıştır (TFB, Ersim, 31/08/2017).

Basketbol Federasyonu'nun resmi faaliyetleri 1934 yılında kurulan Spor Oyunları Federasyonu bünyesinde başlamıştır. Uzun bir süre voleybol ve hentbol branşları ile aynı çatı altında yönetilen basketbol, faaliyetlerin artması ve popüler bir hal alması nedeniyle 1 Mart 1959 yılında kurulan Türkiye Basketbol Federasyonu (TBF) ile müstakil bir yönetime kavuşmuştur. Basketbol Federasyonu 5 Ocak 2005 tarihinde Ankara' da ilk genel kurulunu yaparak özerk yapıya kavuşmuştur. Türkiye Basketbol Ligi, günümüzde dünyanın en önemli ve prestijli ligleri arasında gösterilmektedir. 2015 yılında Türk Basketbolu sahip olduğu prestij, oyuncu kalitesi ve takımlarının global düzeyde kazandığı başarılar ile Avrupa'nın en gözde liglerinden olan TBL, Süper Lig statüsüne yükselmiştir (TFB, Ersim, 31/08/2017).

Dünyada ve Türkiye'de basketbol futboldan sonra dünyanın her yerinde her seviyedeki milyonlarca insanın oynadığı ve ya seyirci olarak izlediği en popüler ikinci spor dalıdır. Endüstriyel ürün çeşitliliği ile basketbol her geçen gün ekonomik değerini arttırmaktadır. Örneğin Dünyanın bir numaralı basketbol liginde (NBA) mücadele eden 30 takımın piyasa değeri 40 milyar doları aşmıştır. (Kuburlu, Erisim, 31/08/2017) Uluslararası sporcu hareketliliğine bakıldığında 2011 yılında 6167 sporcu transfer edilmişken bu sayı 2016 yılında 8282 ye artmıştır. ABD ve Kanada sporcu ihracatında ilk sıraları alırken sporcu ithalatında ise Almanya ve Avustralya başı çekmektedir. Türkiye süperlig takımlarında oynayan oyuncuların % 52' si yabancı oyunculardan oluşmaktadır. Sporcuların ortalama yaşları 26.6 ike ortalama boy düzeyi ise 197.9 cm'dir. Basketbol tahkim mahkemesi (BAT) yapılan başvurularada Türkiye 2016 yılında 141 başvuru ile ilk sırada yer almaktadır. (FİBA Rapor, 2016: 21, 64)



4. Literatür Çalışması

Basketbol takımlarının verimlilik ve etkinlik düzeylerini ölçmeye yönelik uygulamalı literatürde çok sayıda yabancı çalışma olmasına karşın yerli çalışma sayısı sınırlıdır. Bu çalışmanın amacına uygun olarak yapılan bazı önemli yerli ve yabancı çalışma örnekleri kullandıkları yöntem ve elde ettikleri sonuçlar itibarıyla şu şekilde özetlenebilir.

Kelly (2008) çalışmasında, 1999-2002 sezonları için NBA fikstürünün seyahat masraflarını en aza indirecek şekilde planlandığı ve bu durumun rekabet yapısını (maliyet avantajı) arrırdığı iddialarını araştırmak amacıyla yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre takımların sezon başına ortalama 110.557 \$ tasarruf ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Bir sezonda tüm NBA takımlarının ise toplamda 3.3 milyon \$ tasarruf ettiği sonucuna ulaşmıştır. NBA lig ofisinin sezon fikstürünü hazırlamadaki ilk amacının etkinliği ikinci amacının maliyet minimizasyonu olduğu iddiasını destekler sonuçlar elde edilmiştir.

Feddersen ve Maennig (2005) yılı çalışmalarında 4 ayrı ülkenin futbol ligi (İngiltere, İspanya, Almanya ve İtalya) ve ABD'nin (futbol, basketbol, besbol ve hokey) ligleri 1969-2004 yıllarını kapsayacak şekilde incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre profesyonelleşmedeki artışın rekabeti bozduğu yönünde istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara ulaşamadığı ifade edilmiştir.

Weiss ve Sommers (2009)'da yaptıkları çalışmada, NBA'de oynayan yabancı oyuncuların takım performansını ve gelir düzeyini olumsuz yönde etkileyip etkilemediğini araştırmışlardır. 2005-2008 sezonlarını ele aldıkları çalışmada çeşitlilik derecesini ölçmek için HHI ve regresyon analizi kullanmışlardır. Oyuncular ırk yapısına göre beş gruba ayırmışlardır ve elde ettikleri sonuca göre takımlardaki oyuncu çeşitliliğinin takım performansına ve takım gelirlerine olumsuz anlamda yansımadağı sonucuna ulaşmışlardır.

Santos ve diğerleri (2009) çalışmasında İspanya basketbol liginin rekabet yapısını 1983/84 sezonundan 2003/2004 sezonuna kadar kazanç yüzdeleri standart sapma endeksi (WPCT-SD) ile incelemiştir. Elde edilen sonuçlar basketbol liginin rekabetçi bir yapı sergilediğı ve bu durumun dönem içersinde istikrarlı kaldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Addesa (2011) çalışmasında İtalyan basket liginin rekabet düzeyini incelemiştir. 1957-2010 dönemi dört grup halinde incelenmiş ve HHI skorlarının 1957-65



döneminde 5.89, 1966-77 döneminde 5.02, 1978-96 döneminde 5.19 ve 1997-2010 döneminde ise 5.40 olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca her geçen dönem liglerdeki yabancı oyuncu sayısının arttığı buna karşılık rekabet düzeylerine yansımadağı vurgulanmıştır.

Carmack (2012) çalışmasında NBA basketbol liginin 1985-2003 dönemi ayarlanmış gini katsayısı, rekabetçi denge oranı ve HHI endeks yöntemlerini kullanarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre 1980'lerin rekabet düzeyinin en yüksek olduğu dönem buna karşılık Los Angeles Lakers'ın domine ettiği 1990'lı yılların başında ve 2001-2006 yıllarında en düşük rekabet değerleri elde edildiği sonucuna ulaşmışlardır.

Lundgren (2012), çalışmasında NBA'deki super star oyuncuların maaş yapısının takım performansları üzerindeki etkisini Panel data yöntemi ile analiz etmiştir. Analiz sonuçlarına göre gelir eşitsizliği, maaş ve performan arasında ilişki olduğu fakat bu ilişkinin literatür sonuçları ile uyuşmadığı ifade edilmiştir.

Macdonald ve Burton (2013), çalışmalarında Avustralya Basketboluna kamu politikalarının etkisini incelemiştir. 20019 yılında özel sektör sahipliğinin önünün açılmasının kulüpleri mali açıdan kamu mülkiyetindeki kulüpler ile dengesizlikler yarattığı bu durumun Basketbol ligine olumsuz etkileri olduğu sonucu vurgulanmıştır. Karma sahiplik modelinde (kamu-özel) takımların uzun vadeli istikrarına zarar verdiği sonucuna ulaşmıştır.

Jungic ve diğerleri (2015) çalışmalarında, Bölgesel Adriatic Basketbol Ligi (ABA), İspanya Basketbol ligi (ACB) ve Amerika basketbol ligi (NBA) rekabet düzeylerini HHI yoğunlaşma endeksleri ile karşılaştırmıştır. Elde edilen sonuçlara göre en etkin ligin ABA en etkinsiz ligin ise NBA olduğu sonucuna ulaşmıştır. NBA liginin kaliteli olmasına rağmen etkinsiz çıkmasının nedenini takım sayısının fazlalığına ve kaliteli oyuncuların belirli takımlarda toplanmasına bağlamıştır.

Corral ve diğerleri (2016), çalışmasında NBA basketbol ligini uzun dönem rekabet düzeyini spor bahis oranları verilerini kullanarak incelemiştir. Takımların aldığı puanların toplam içindeki yoğunluğu ile takımların kazanma olasılıkları değişkenleri üzerinden yapılan analiz sonuçlarına göre bahis şirketleri sürekli oranları değiştirdiğinden rekabet düzeyindeki farklılıkların çok belirgin olmadığı yinede uzun dönemde rekabet düzeylerinde bir iyileşme olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Brosed (2016) çalışmasında, İspanya basketbol takımlarının 2008-2012 dönemi performanslarını very zarflama analizi (DEA) yöntemiyle analiz etmiştir. Her sezon takımların Teknik etkinlik ortalamalarının düşük olduğu sonucuna



ulaşmıştır. Takımların mali kaynaklarının yetersizliği bu sonuca etki ettiği vurgulanmıştır. Tüm sezonlarda en etkin olan takımın yalnız Barcelona takımı olduğu vurgulanmıştır.

Marshall (2017)'de Amerikadaki liglerin rekabet yapıları bu liglerin popülarlığı ile ilişkisini ortaya koymaya yönelik bir çalışma yapmıştır. Çalışmada futbol, basketbol, beizbol ve hokey ligleri incelenmiştir. En rekabetçi ligin bazboll, rekabet düzeyi en düşük olan ligin ise basketbol ligi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca çalışmada rekabet yapısını belirleyen en önemli değişkenin ligin uzunluğu olduğu vurgulanmıştır.

Dizdar ve diğerleri (1997) çalışmalarında 1994 yılındaki Hırvat Basketbol şampiyonası finallerine katılan 8 takımdan 70 basketbolcunun performanslarını hiyerarşik küme analizi yöntemiyle hesaplamıştır. Diskriminant analizleri ile sporcu performansını etkileyen 13 değişken olduğu belirlenmiştir.

Alp ve Gölcükcü (2000) çalışmalarında sporcu performanslarına etki eden pozitif ve negatif değişkenlerin very zarflama analizi ile tespiti yapılarak Basketbol takımların ligdeki performansları ile ilişkilendirilmiştir. Değişik takımlarda oynayan 66 sporcu analize dahil edilmiştir. Sporcu performansı yüksek olan oyuncuların oynadığı takımların ligdeki sıralamasında yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Işık ve Gençler (2007), çalışmalarında 2006-2007 Türkiye Beko Basketbol Ligi'nde yer alan takımların, normal sezonda, iç saha ve dış sahalarda (deplasmanda) ortaya koydukları teknik performansın karşılaştırılması yapılmıştır. 16 takımın lig boyunca birbirleriyle oynadığı 240 maç analiz edilmiştir. Bu analizlerde, takımların sayı, ribaund, top çalma, asist, blok, atış denemesi, başarılı atış, serbest atış denemesi, başarılı serbest atış ve top kaybı verileri verimlilik oranı yöntemiyle analiz edilmiştir. Uygulanan Wilcoxon signed ranks testi sonucunda, takımların iç sahada iken hesaplanan verimlilik oranları ($VO=83.7$) ile dış sahada iken hesaplanan verimlilik oranları ($VO=73.5$) arasında anlamlı düzeyde fark olduğu görülmüştür ($p=.001$).

Harbili ve diğ. (2009) çalışmalarında, Türkiye Beko Basketbol Ligi'nde oynayan takımların son üç sezon performanslarını verimlilik puanı ile değerlendirmişlerdir. Toplam 16 takımdan oluşan Beko Basketbol Ligi takımlarının 2006 – 2009 sezonu istatistikleri kullanılarak sezonlara göre verimlilik oranları tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmıştır.



Sezonlara göre basketbol takımlarının verimlilik oranları arasında anlamlı farklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çiçekli ve Diğerleri (2012), çalışmalarında Beko Basketbol Ligi 2010-2011 Sezonunda yer alan takımların göstermiş oldukları başarıların top hakimiyeti ve 4F analizi ile analiz etmişlerdir. Ligde yer alan 16 takımın sezon içinde yaptığı karşılaşmalar, kendilerinin ve rakiplere tanıdıkları fırsatların ışığında analiz edilmiştir. Her bir değişkene göre takımlar sıralanmıştır.

Tunca ve Gök (2012) çalışmalarında, 2008-2011 sezonlarında basketbol takımlarının etkinliğini very zarflama analizini (DEA) kullanarak ölçmüştür. Yedi girdi değişkeni ve çıktı olarak ta kazanma sayılarının alındığı çalışmada Efes Pilsen ve Fenerbahçe Ülker takımlarının en etkin takımlar olduğunu hesaplamıştır. Takımların super etkinlik sıralaması ile ligdeki sıralamalarının birbirlerine paralel oldukları vurgulanmıştır.

Gürol ve diğerleri (2016) çalışmalarında, 2014-2015 sezonu TBL, TB2L, TKBL ve TKB2L takımlarının performanslarını verimlilik puanlarını kullanarak ligler arasındaki farklılıkları incelemiştir. Çalışmada 2014-2015 sezonunda TBL'den 16 takım, TB2L'den 18 takım, TKBL'den 14 takım ve TKB2L'den 4 grupta 34 takım (Toplam 82 takım) analize dahil edilmiştir. Çalışmada verimlilik puanı hesaplaması için John Hollinger'ın geliştirdiği formül kullanılmış ve liglere göre verimlilik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, TBL diğer liglere göre anlamlı derecede yüksek verimlilik puanına sahip olduğu vurgulanmıştır.

5. Veri ve Yöntem

Türkiye Basketbol Liglerinin rekabet yapısı yoğunlaşma endeksleri yoluyla belirlenmiştir. Türkiye Basketbol liglerinde faaliyet gösteren kulüplerin 2013-2014 sezonundan 2016-2017 sezonuna kadar dört yıllık bir süreç için rekabet düzeyleri araştırılmıştır. Basketbol Süper Liginin yanı sıra iki alt lig olan Türkiye Basketbol 1. Ligi ve Türkiye Basketbol 2. Ligi (iki grup) incelemeye dahil edilerek alt ve üst liglerde rekabet ortamının gelişimi yıllar itibarıyla kıyaslanmıştır. Veri setinde kullanılan istatistikler TBF istatistiklerinden alınmıştır. Basketbol liglerinde alt liglerden üst liglere çıkıldıkça rekabet ortamının artıp artmadığı (bozulup/bozulmadığı) ve yıllar itibarıyla rekabet düzeyinin değişip değişmediği belirlenmiştir. Söz konusu yoğunlaşma skorlarındaki değişim ile spor endüstrisinin gelişimi ilişkilendirilmiştir.

Türkiye Basketbol Liglerinde faaliyet gösteren kulüplerin rekabet yapısının ölçümü herhangi bir sektördeki firmaların rekabet yapısının ölçümünden



yöntemsel açıdan çok da farklı değildir. Bu nedenle piyasa yapısının ölçümünde kullanılan yoğunlaşma endeksleri, klasik iktisat teorisindeki kurgusundan hareketle metodolojik olarak incelenmiştir. Uygulama sonuçları ise spor endüstrisinin temel dinamikleri dikkate alınarak yorumlanmıştır.

Ekonomik birimlerin etkileşimde bulunduğu piyasa yapılarının bilinmesi karar vericiler açısından önemlidir. Piyasalar, çok sayıda alıcı ve satıcının bulunduğu tam rekabet piyasası ile piyasa talebinin tek satıcı tarafından karşılandığı tekel piyasası arasında faaliyet gösterirler. Tam rekabet piyasası kaynakların etkin dağılımının sağlandığı ve refahın maksimum olduğu bir piyasa türüdür. Tekel (monopol) ise kaynakları en etkinsiz kullanan ve sosyal refah kayıplarına yol açan piyasa türüdür. Karar vericiler kaynakların etkin dağılımı ve toplumsal refah noktasında hassastırlar ve belirli bir piyasada kaynakların olabildiğince etkin dağılması ve refahın olabildiğince artırılmasını arzularlar. (Kostakoğlu,2015:130)

Rekabet serbest piyasa mekanizması içinde faaliyet göstermekte olan en az iki firmanın fiyat veya fiyat dışında kalan çeşitli araçlar ile kârlarını artırmak ve en büyük pazar payını elde etmek amacıyla gerçekleştirdikleri yarışır. Yoğunlaşma ise az sayıda teşebbüsün (toplam satışlar, varlıklar veya istihdam gibi ölçütlere göre) ekonomik faaliyetin büyük kısmını elde tutmaları durumudur. Firmaların üretimin ne kadarını gerçekleştirdiğine ilişkin husus aynı zamanda firmanın üretim faktörlerini kullanması ile de ilişkilidir. Piyasadaki yoğunlaşma düzeyi rekabetçi yapıya etki eden önemli bir unsurdur (Gündoğdu, 2011: 5-7). Geleneksel mikro iktisat teorisi, yüksek bir yoğunlaşma oranının düşük bir rekabet düzeyine işaret edeceğini varsayar (Türkan, 2001: 389). Bir piyasada tek bir firmanın faaliyet gösterdiği monopol yoğunlaşmanın en yüksek olduğu piyasa yapısıdır. Fakat piyasa talebinin birden fazla firma tarafından karşılandığı durumlarda mevcuttur. Böyle bir durumda piyasa yoğunlaşması tekel kadar olmasa da yüksek bir yoğunlaşma olarak karşımıza çıkabileceği gibi düşük bir yoğunlaşma olarak da karşımıza çıkması olağandır. Aslında yoğunlaşmanın ölçülmesi ile firmaların faaliyet gösterdiği endüstrideki rekabet düzeyi de ortaya konulmuş olur. Yoğunlaşmanın yüksek olduğu bir piyasa da rekabet düzeyi düşük olurken, yoğunlaşmanın düşük olduğu bir piyasada ise rekabet düzeyi yüksek gerçekleşecektir (Kostakoğlu,2015:131).

Yoğunlaşmayı belirleyen faktörlerin neler olduğu ile ilgili bir belirlilik bulunmamakla birlikte bu faktörlerin niteliği ve ağırlığı her ülkede ve aynı ülkede sektörler arasında farklı olabileceği gibi aynı sektör içinde de değişimler



gösterebilmektedir. Bu değişkenliğe rağmen literatürde yoğunlaşmaya neden olduğu düşünülen temel faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Gündoğdu, 2011: 17):

- Ölçek ekonomileri ve pazarın büyüklüğü,
- Teknolojik gelişme,
- Giriş engelleri,
- Reklam,
- Birleşme,
- Kamu politikalarıdır.

Yoğunlaşma oranının ölçülmesinde üzerinde anlaşılmış temel bir yöntem yoktur. Ancak uygulamada sıklıkla kullanılan yoğunlaşma oranı ölçümü, sektördeki en büyük “n” firmanın piyasa paylarına (CR-n) dayanır. Bunun yanında bir diğer ölçüm metodu olan Herfindahl- Hirschman yoğunlaşma endeksi, tüm firmaların piyasa paylarını dikkate alan daha kapsamlı oldukça yaygın şekilde kullanılan diğer bir endekstir. Bunların yanı sıra Lerner Endeksi, Entropi Endeksi, Bain Endeksi, Linda Endeksi, Hall-Tideman Endeksi, Tobin’in Q Rasyosu da kullanılmaktadır (Durukan ve Hamurcu, 2009:76-77).

N - Firma Yoğunlaşma Oranı (CR-n), aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır.

$$CRn = \sum_{i=1}^n S_i \quad S_i \geq \dots \geq S_n$$

S_i : I firmasının toplam içindeki payını, n : sanayideki firma sayısını, CRn : ise En büyük “n” firmanın toplam piyasa içindeki payını ifade etmektedir.

Firma sayısının belirlenmesinde ve yoğunlaşmanın varolduğu belirleyen kritik düzeyin saptanmasında objektif bir kriter bulunmamaktadır. Genel Kabul görmüş sınıflandırmaya göre, dört firmalı yoğunlaşma oranı % 30’tan küçük endüstriler düşük yoğunlaşma düzeyi ile rekabetçi piyasa yapısını, % 31-50 seviyesinde olan endüstriler orta düzey oligopole yakın bir yapı, % 51-70 seviyesinden büyük olan endüstriler güçlü oligopol ve yoğunlaşma düzeyi % 100’e yakın seviyede ise monopol piyasa yapılanması olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca yoğunlaşma ile ilgili bazı uygulamalarda CR-4 oranına dayanan analizlerdeki %50 düzeyinin, CR-8 analizinin %70’ine denk olduğunu göstermektedir (Gündoğdu, 2011: 19)

Diğer bir yoğunlaşma endeksi olan Herfindahl-Hirschman Endeksi (HHI) çok yaygın olarak kullanılan, hesaplanması ve yorumlanması kolay bir yoğunlaşma ölçütüdür. Basitçe hesaplanabilmesi ve doğrudan sektör paylarını dikkate alan



endeks olması sebebiyle, diğer yoğunlaşma göstergelerine de baz teşkil edebilmektedir. HHI bir piyasada faaliyet gösteren “n” adet firmanın piyasa paylarının karelerinin toplamından oluşmaktadır (Aydınlı, 1996: 32).

$$HHI = \sum_{i=1}^n S_n^2$$

Si I firmasının toplam içindeki payını ifade etmektedir.

Piyasa payları toplamda % 100 olacak şekilde ifade edilirse HHI en fazla 10.000 değerini alabilmektedir. Bu durumda piyasada tek firmanın bulunduğunu ifade etmektedir. Eğer piyasada birbirine eşit piyasa payına sahip çok sayıda firma varsa HHI endeksi sifıra yakın değer almakta ve rekabetçi bir yapının varlığını ifade etmektedir. HHI’nın genel Kabul görmüş skalası şu şekilde ifade edilebilir:

0-199	: Tam Rekabet, eşit büyüklükte 51 ve daha fazla firma
200-999	: Zayıf Oligopol, eşit büyüklükte 11-50 firma
1.000-1.799	: Kuvvetli Oligopol, eşit büyüklükte 6-10 firma
1.800-10.000	: Tekel veya Kartelci yapı, eşit büyüklükte 1-5 firma

Yoğunlaşma endeks değerleri yüksek olduğunda, fiyat ve çıktı stratejisinin piyasadaki az sayıda firma tarafından belirlendiği; düşük olduğunda ise fiyat ve çıktı stratejisinin piyasadaki çok sayıda firma tarafından belirlendiği sonucunu ortaya çıkarır (Pehlivanoglu ve Tekçe, 2013: 374).

6. Ampirik Analiz

Türkiye Basketbol liglerinde faaliyet gösteren kulüplerin 2013-2014 sezonundan 2016-2017 sezonuna kadar dört yıllık bir süreç için rekabet düzeyleri yoğunlaşma endeks skorlarından hareketle hesaplanmıştır. Her ligin CR-4 ve HHI Endeks skorları ayrı tablolar halinde gösterilmiştir.



Tablo 1: Süper Lig Yoğunlaşma Endeksi Sonuçları

2016-2017 Sezonu Süper LİG					
Sıra	İlk Dört Takım	Puan	Puan Yüzdesi	CR-4	HHI
1	Fenerbahçe	58	0,08	0,08	64,89
2	Beşiktaş Sompō Japan	54	0,075	0,075	56,25
3	Anadolu Efes	53	0,073	0,073	54,18
4	Darüşşafaka Doğuş	53	0,073	0,073	54,18
	Toplam	720	100	0,302	229,5
2015-2016 Sezonu Süper LİG					
Sıra	İlk Dört Takım	Puan	Puan Yüzdesi	CR-4	HHI
1	Anadolu Efes	54	0,075	0,075	56,25
2	Fenerbahçe	54	0,075	0,075	56,25
3	Galatasaray OB	52	0,072	0,072	52,16
4	Darüşşafaka Doğuş	50	0,069	0,069	48,22
	Toplam	720	100	0,291	212,8
2014-2015 Sezonu Süper LİG					
Sıra	İlk Dört Takım	Puan	Puan Yüzdesi	CR-4	HHI
1	Fenerbahçe	52	0,073	0,073	53,33
2	Anadolu Efes	51	0,071	0,071	51,30
3	Darüşşafaka Doğuş	49	0,068	0,068	47,36
4	Pınar Karşıyaka	46	0,064	0,064	41,74
	Toplam	712	100	0,278	193,7
2013-2014 Sezonu Süper LİG					
Sıra	İlk Dört Takım	Puan	Puan Yüzdesi	CR-4	HHI
1	Banvit	58	0,08	0,08	64,89
2	Fenerbahçe	54	0,075	0,075	56,25
3	Anadolu Efes	52	0,072	0,072	52,16
4	Galatasaray OB	50	0,069	0,069	48,22
	Toplam	720	100	0,297	221,5



Süper Lig yoğunlaşma skorları incelediğinde CR-4 endeksine göre 2014, 2015, 2016 ve 2017 sezonları için sırasıyla 0,29, 0,27, 0,29 ve 0,30 olarak hesaplanmıştır. HHI sonuçlarına göre ise ilgili yıllarda sırasıyla 221, 193, 212 ve 229 olarak hesaplanmıştır. Söz konusu CR-4 endeksinin % 30 dan küçük olması ve HHI Endeksinin 1000'in altında olması zayıf oligopolistik bir yapının varlığını göstermektedir. Uygulamalı literatür sonuçları ile kıyaslandığında ise elde edilen skorlar Türkiye Basketbol super liginin diğer ülke liglerine göre kısmen daha rekabetçi bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Söz konusu dönemde yoğunlaşma skorlarının istikrarlı bir seyir izlediği de görülmektedir.

Tablo 2: TBL 1. LİG Yoğunlaşma Endeksi Sonuçları

2016-2017 TBL 1.Lig					
Sıra	İlk Dört Takım	Puan	Puan Yüzdesi	CR-4	HHI
1	Astra Group Sakarya Bşb Basketbol	62	0,067	0,067	45,61
2	Nesine.Com Eskişehir Basket	62	0,067	0,067	45,61
3	Petkim Spor	61	0,066	0,066	44,15
4	Bursaspor Durmazlar	60	0,065	0,065	42,71
	Toplam	918	100	0,266	178,1
2015-2016 Sezonu TBL 1.Lig					
Sıra	İlk Dört Takım	Puan	Puan Yüzdesi	CR-4	HHI
	Tofaş	65	0,07	0,07	50,13
	Acibadem Üniversitesi	59	0,064	0,064	41,30
	Sinpaş Denizli Basket	58	0,063	0,063	39,91
	Gediz Üniversitesi	56	0,061	0,061	37,21
	Toplam	918	100	0,259	168,5
2014-2015 Sezonu TBL 1.Lig					
Sıra	İlk Dört Takım	Puan	Puan Yüzdesi	CR-4	HHI
1	Sinpaş Denizli Basket	61	0,066	0,066	44,15



Türkiye Basketbol Liglerinin Rekabet Yapısı Ve Spor Endüstrisi İle İlişkisi (Competitive Structure of Turkish Basketball Leagues And Relationship With Sport Industry)

2	Sakarya Bşb. Basketbol	59	0,064	0,064	41,30
3	Best Balıkesir	59	0,064	0,064	41,30
4	Tüyap Büyükçekmece Basketbol	57	0,062	0,062	38,55
	Toplam	918	100	0,257	165,3
2013-2014 Sezonu TBL 1.Lig					
Sıra	İlk Dört Takım	Puan	Puan Yüzdesi	CR-4	HHI
1	Darüşşafaka Doğuş	61	0,066	0,066	44,54
2	Ankara D.S.İ. Era	58	0,063	0,063	40,26
3	Vestel	58	0,063	0,063	40,26
4	Akhisar Belediye	57	0,062	0,062	38,89
	Toplam	914	100	0,256	221,5

Türkiye Basketbol 1. Ligi yoğunlaşma skorları incelediğinde CR-4 endeksine göre 2014, 2015, 2016 ve 2017 sezonları için sırasıyla 0.25, 0.25, 0.25 ve 0.26 olarak hesaplanmıştır. HHI sonuçlarına göre ise ilgili yıllarda sırasıyla 221, 165, 168, ve 178 olarak hesaplanmıştır. Söz konusu CR-4 endeksinin % 30 dan küçük olması ve HHI Endeksinin 1000'in altında olması zayıf oligopolistik bir yapının varlığına işaret etmektedir. Aynı zamanda söz konusu endeks değerlerinin Türkiye Basketbol Süper Lig skorlarından daha düşük olması bir alt lig olan TBL 1. Ligin daha rekabetçi bir yapı sergilediğini göstermektedir. Kısaca TBL 1. Ligden super lige çıkıldıkça rekabet yapısının zayıfladığını söylemek mümkündür. Bu değişimin temel nedeninin super lig takımlarının sponsorluk anlaşmalarını TBL 1. Lige nazaran daha kolay gerçekleştirmesi, sponsor gelirlerinin iyi transferler ile netilecenmesi ve bu avantajın takımlar arasındaki güç dengesini bozması ile açıklanabilir. Söz konusu dönemde son üç yıl rekabet düzeyinin az da olsa giderek bozulduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3: TBL 2. LİG A Grubu Yoğunlaşma Endeksi Sonuçları

2016-2017 TBL 2.Lig A Grubu					
Sıra	İlk Dört Takım	Puan	Puan Yüzdesi	CR-4	HHI
1	ANTALYASPOR	34	0,125	0,125	158,5
2	TOFAŞ GELİŞİM	32	0,118	0,118	140,4



“İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi”
“Journal of the Human and Social Sciences Researches”
[itobiad]

ISSN:

3	ARTVİN BELEDİYE	32	0,118	0,118	140,4
4	BOLU SPOR	29	0,107	0,107	115,3
	Toplam	270	100	47,03	554,8
2015-2016 Sezonu TBL 2.Lig A Grubu					
Sıra	İlk Dört Takım	Puan	Puan Yüzdesi	CR-4	HHI
1	Samsun BŞB. Anakent S.K.	43	0,108	0,108	117,9
2	İstanbulspor Beylikdüzü	39	0,098	0,098	96,99
3	Selçuklu Belediyesi	34	0,085	0,085	73,71
4	Yalova Group Belediye Spor	34	0,085	0,085	73,71
	Toplam	396	100	0,378	362,3
2014-2015 Sezonu TBL 2.Lig A Grubu					
Sıra	İlk Dört Takım	Puan	Puan Yüzdesi	CR-4	HHI
1	Sinpaş Denizli Basket	61	0,066	0,066	44,15
2	Sakarya Bşb. Basketbol	59	0,064	0,064	41,30
3	Best Balıkesir	59	0,064	0,064	41,30
4	Tüyap Büyükçekmece Basketbol	57	0,062	0,062	38,55
	Toplam	918	100	0,257	165
2013-2014 Sezonu TBL 2.Lig A Grubu					
Sıra	İlk Dört Takım	Puan	Puan Yüzdesi	CR-4	HHI
1	Darüssafaka Dogus	61	0,066	0,066	44,44
2	Mamak BLD Ankara DSI	58	0,063	0,063	40,18
3	Vestel	58	0,063	0,063	40,18
4	Akhisar Belediye	57	0,062	0,062	38,80
	Toplam	915	100	0,255	362,3



Türkiye Basketbol 2. Ligi 2015-2016 sezonundan itibaren A ve B olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Bu nedenle A grubu yoğunlaşma skorları 2014-2017 dönemini kapsamakta iken B grubu skorları 2016-2017 dönemini kapsamaktadır.

Tablo 4: TBL 2. LİG B Grubu Yoğunlaşma Endeksi Sonuçları

2016-2017 TBL 2.Lig B Grubu					
Sıra	İlk Dört Takım	Puan	Puan Yüzdesi	CR-4	HHI
1	Karesispor	34	0,125	0,125	158,5
2	Mersin büyükşehir Bld.	29	0,107	0,107	115,3
3	Orman Gençlik	29	0,107	0,107	115,3
4	Kepez Belediye	28	0,103	0,103	107,5
	Toplam	270	100	0,444	496,8
2015-2016 TBL 2.Lig B Grubu					
Sıra	İlk Dört Takım	Puan	Puan Yüzdesi	CR-4	HHI
1	Bursaspor	43	0,108	0,108	117,9
2	Orman Gençlik	42	0,106	0,106	112,4
3	Mersin BŞB	39	0,098	0,098	96,99
4	Zirve Üniversitesi	34	0,085	0,085	73,71
	Toplam	396	100	0,398	401

Türkiye Basketbol 2. Ligi A grubu CR-4 yoğunlaşma endeksi skorları 2014, 2015, 2016 ve 2017 sezonları için sırasıyla 0.25, 0.25, 0.37 ve 0.47; HHI endeks skorları ise 362, 165, 362 ve 555 olarak hesaplanmıştır. Aynı şekilde Türkiye Basketbol 2. Ligi B grubu CR-4 yoğunlaşma endeksi skorları 2016 ve 2017 sezonları için sırasıyla 0.39 ve 0.44 ; HHI endeks skorları ise 401 ve 496 olarak hesaplanmıştır. Söz konusu değerler zayıf oligopolü işaret etmekle birlikte Türkiye Basketbol 1. Ligi ile kıyaslandığında rekabet yapısının nispeten düşük olduğu görülmektedir.

Tüm ligler birlikte değerlendirildiğinde Türk Basketbol takımlarının zayıf oligopolcü bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Genel anlamda alt ligler ile üst ligler benzer yapıya sahip olmakla birlikte Türkiye Basketbol 1. Liginin bir alt



lig olan Türkiye Basketbol 2. Ligine ve bir üst lig olan Türkiye Basketbol Süper Ligine göre daha rekabetçi bir yapıya sahip oldukları görülmüştür.

7. Sonuç

Günümüzde spor endüstrisi hızla gelişmektedir. Endüstriye yönelik yatırımlar sadece kulüpler ve sporcularla sınırlı kalmamakta, başta eğlence, inşaat, reklam, iletişim ve medya sektörü, olmak üzere bir çok sektörü etkilemektedir. Sektörel gelişmelere kitle iletişim teknolojilerindeki yaşanan olağanüstü gelişmeler ile sosyal ağlardaki gelişmeler de eklendiğinde spor endüstrisinin ulusal ve uluslararası ekonomiler üzerindeki etkileri her geçen gün daha da artmaktadır.

Spor endüstrisinin gelişimi bir yandan ürün ve hizmet çeşitlenmesini arttırırken diğer yandan hizmet sunumunda rakabeti arttırmıştır. Firmaların spor kulüplerine olan ilgileri artmış, bir çok spor kulübü şirketleşme yoluna gitmiştir. Bir çok spor kulübü ekonomik güç kazanmak güdüsü ile şirketleşme yoluyla ticari faaliyetlerini sürdürmeye başlamışlardır. Bu durum kulüpler arası rekabeti de beraberinde getirmiştir. Basketbol branşı, futboldan sonra en popüler olan ve düstrileşme süreci içerisinde önemli bir payı olan spor dalıdır.

Türkiye Basketbol liglerinde faaliyet gösteren kulüplerin 2013-2017 dönemleri için rekabet düzeylerinin araştırılmasını ve piyasa yapısının zaman içindeki değişiminin belirlenmesi için yoğunlaşma endeksleri kullanılmıştır. Analizlerde literatürde en sık kullanılan CR-n ve HHI yoğunlaşma endeksleri kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre tüm Basketbol liglerinde zayıf oligopolcü bir yapının hakim olduğu görülmüştür. Türkiye Basketbol 1. Liginin diğer liglere kıyasla daha rekabetçi bir yapıya sahip olduğu görülmüştür.

Elde edilen sonuçlar uygulamalı literatür sonuçları ile kıyaslandığında Türkiye basketbol liglerinin diğer ülke uygulamalarına nazaran daha rekabetçi bir yapıya sahip olduğu gözlenmiştir. Bunun temel sebebi üst liglerde takımların daha kolay sponsorluk anlaşmaları yapabilmeleri ve şirketleşebilmeleridir. Sponsorluk anlaşması yapan basketbol takımlarının daha iyi transferler yapabildikleri, daha etkili reklam ve medya kullanımı ile ekonomik güç ve skor avantajı elde edebildikleri görülmektedir. Alt liglerin daha çok vakıf veya belediye takımlarından oluşması ve seyirci potansiyelinin düşük olması nedeniyle daha rekabetçi bir yapıya sahip oldukları anlaşılmaktadır.



Spor kulüplerinin şirketleşmesinde taraftar gücü, sportif başarı ve deneyim, gayrimenkul ve altyapı varlığı, kamuoyundaki itibar, ulusal ve uluslar arası ölçekteki hayran potansiyeli rekabet gücü açısından artı değerler olarak görülmekle birlikte takımlar arasındaki dengesizliği arttırdığı ve sportif anlamda rekabeti azalttığı görülmektedir. Ayrıca rekabet yapısını olumsuz yönde etkileyen diğer faktörler, başarıların ticari getiriye dönüşmemesi, mali ve idari yönetimde organizasyon eksiklikleri, planlama ve strateji yoksunluğu, geleceği ipotek altına alan ölçsüz borçlanmalar, yönetimde kalite erozyonu, bağımsız denetim ve saydam bütçe eksikliği olarak sıralanabilir.

Kaynaklar

- Addesa, F. A. (2011). Competitive balance in the Italian basketball championship. *Rivista di Diritto ed Economia dello Sport*, 7(1).
- Alp. İ.ve Gölcüklü, A. (2000), Etkinlik Analizi: Negatif Ve Pozitif Etkili Değişkenlerle Performans Hesaplaması, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, V (200),1: 21-24
- Altunbaş, H. (2008). Pazarlama İletişimi ve Basketbol Pazarlaması “Basketbol Seyircisi Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 5(2), 95-101.
- Aydinli, İ. (1996). “Türk Bankacılık Sistemi Piyasa Yapısı 1991-1994.”, No: 40, Ankara, Sermaye Piyasası Kurulu Yayını
- Batmaz, H. Ç., Yildirim, F. & Karadağ, M. (2016).Küresel Rekabetin Spor Endüstrisine Etkisi., *International Journal of Social Science*, Number: 42 , 521-534,
- Brosed, M., & Espitia-Escuer, M. (2016). Beyond the game: Three essays on how economics links to the industry of basketball. Department of Applied Economics, U
- Carmack, S. M. (2012). *An empirical test of the effectiveness of adjusted gini coefficients as a measure of competitive balance in professional basketball* (Doctoral dissertation). Graduate Faculty of Texas Tech University
- Corral, J., García-Unanue, J., & Herencia-Quintanar, F. (2016). Are NBA Policies that Promote Long-Term Competitive Balance Effective? What is the Price?. *The Open Sports Sciences Journal*, 9(1).
- Çiçekli, U. G., Kocamaz, M., & Soyuer, H. (2012). Basketbolda Top Hakimiyetinin Analizi Ve Takım Performansı Üzerine Etkisi. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 3(2), 38-58.



- Işık, T. ve Gençler, R. T. (2007). Basketbolda Takım Performansının Teknik Analizi: İç Saha Ve Dış Saha Performanslarının Değerlendirilmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 18(3), 101-108.
- Devecioğlu, S. (2005). Türkiye’de Spor Sektörü Stratejilerinin Geliştirilmesi. *Verimlilik Dergisi*, 2, 117-134.
- Dizdar, D., Trninić, S., & Milanović, D. (1997). Determining basketball players types according to standard indicators of situation-related efficiency. *Kinesiology: international scientific journal of kinesiology and sport*, 29(2), 49-55.
- Durukan, T., & Hamurcu, Ç. (2009). Mobil İletişimde Pazar Yoğunlaşması: Türkiye ile Kazakistan, Kırgızistan Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan Karşılaştırması. *Karadeniz Araştırmaları*, 22(22), 75-86.
- Ekmekçi, Y. A. D., Ekmekçi, R., & İrmış, A. (2013). Globalization and the sports industry. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(1), 91-117.
- Feddersen, A., ve Maennig, W. (2005). Trends in competitive balance: Is there evidence for growing imbalance in professional sport leagues?, Hamburg Contemporary Economic Discussions, No:1
- Gündoğdu, B. (2011). Türk Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma ve Rekabet. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.*
- Gürol B. Taşçıoğlu R.& Ektirici A. (2016), 2014-2015 Sezonu Türkiye Basketbol Ligi (Tbl), Türkiye Basketbol 2. Ligi (Tb2l), Türkiye Kadın Basketbol Ligi (Tkbl) Ve Türkiye Kadın Basketbol 2. Ligi (Tkb2l) Takımlarının Verimlilik Puanlarının Karşılaştırılması, *Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi JOIMAR*, Volume 3, Issue 3 (2016) 1-8
- Güvercin, A. ve Mil, H. İ. (2016). The Factors That Affect the Development of Sports Industry as an Economy. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 4(4), 515-521.
- Harbili. E., Yalçın.Y.G. & Harbili. S. (2009), "Türkiye Basketbol Ligi Takımlarının Farklı Sezonlardaki Verimlilik Oranlarının Karşılaştırması." *Spor Bilimleri Dergisi* 20, no. 3 (2009): 097-103.



- Jungić, S., Jovanović, J., Mihajlović, M., & Simović, S. (2015). Comparative analysis of competitive balance of basketball leagues. *Choregia: Sport Management International Journal*, 11(1), 63-77.
- Kelly, Y. J. (2008). *Cost Reduction, Competitive Balance, and the Scheduling of Back-to-Back Games in the NBA* (No. 0810).
- Kostakoğlu, S. F. (2015). İnternet Servis Sağlayıcıları Piyasasına Yönelik Yoğunlaşma Analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11(25), 129-140.
- Lundgren, Z. (2012). The Superstar Effect in the National Basketball Association: An Evaluation of Salary Distribution and Team Performance. *OMICRON DELTA EPSILON*, 34.
- Macdonald, R. D., & Burton, R. (2013). Economic theory, policy and the evolution of governance in the National Basketball League, WORKING PAPER (This Draft: 12 Dec 2013), <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php>
- Martínez-Santos, R., Enjuanes, M., De la Cruz-Sánchez, E., Pino-Ortega, J., & Crespo, D. (2009). Analysis and comparison of competitive balance in the Spanish ACB basketball league: a preliminary study. *Revista de psicología del deporte*, 18(3), 0397-401.
- Marshall, C. (2017). Competitive Balance in Professional Sports Leagues: What Causes it and Who Handles it Best?. Allegheny College Meadville, PA,
- Pehlivanoğlu, F., & Tekçe, E. (2013). Türkiye elektrik enerjisi piyasasında Herfindahl-Hirschman ve CRm endeksleri ile yoğunlaşma analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Güz 2013, Cilt:13, Yıl:13, Sayı:2, 13:363-385
- Seval, H. F. ve Kodaman, T. (2016). Sporun Uluslararası Politikadaki Etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(4), 52-64.
- Tunca, H., & Gök, B. (2012). Türkiye BEKO Basketbol Ligindeki Takımların Etkinlik Analizi. *Ege Academic Review*, 12.
- Tutar, F. K., Tutar, E., & Elmalı, G.(2015), Theoretical Analysis Of Micro And Macro Economic Effects Of Sports Sector. *Route Educational and Social Science Journal*, Volume 2(3), 311-333
- Weiss, J. B., & Sommers, P. M. (2009). Does team racial composition affect team performance in the NBA?. *Atlantic Economic Journal*, 37(1), 119-120.



Basketboleğitim (2017),

<http://www.basketboleğitim.com/2011/08/05/basketbolun-tarihcesi/> Erisim
07/08/2017

FİBA Rapor 2016,

<http://www.ecestaticos.com/file/acf1ad02316b68c40ed163d00f26db60/1482258841-ibmr-2016-fiba.pdf>

TFB, İstatistikleri 2014,2015,2016,2017, www.tfb.org.tr

TFB, Ülkemizde Basketbol, <http://www.tbf.org.tr/tbf/tarihce/ulkemizde-basketbol>, Erisim 07/08/2017

Kuburlu, 2017, <http://www.hurriyet.com.tr/sporarena/dudak-ucuklatan-rakam-tam-40-milyar-dolar-40493454>, Erisim 31/08/2017



“İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi”
“Journal of the Human and Social Sciences Researches”
[itobiad / 2147-1185]

Cilt: 6, Sayı: 6
Volume: 6, Issue: 6
2017